

Въпреки че са категорично различни от сродните интерпретации на смъртта в българската поезия от началото на века, с известно насилие и тези стихове могат да бъдат вписани в сметката на декаданса – още повече, че самият Яворов признава пред проф. Арнаудов, че – макар и с известно опъване – е минал по неговия мост. Всъщност цитираните в началото критици точно това и правят – в тяхното съзнание (а нека си го кажем направо – и в цялостния контекст на тогавашната българска литература) самото съсредоточаване в смъртта е вече декадентски акт. Инерциите от позитивизма на Възраждането, както и специфичната „трезвост“ на българските писатели от първите десетилетия след Освобождението, са създали критически рефлексии, които действат още дълго след това – и според които самият факт, че Яворов пише стихотворение за смъртта, която е хем „ужасен призрак“, хем пък възхвалявана, е достатъчен, за да го идентифицираме като декадент, а поезията му – като бъкаща от ужасии. Този рефлекс освобождава критиците от необходимостта да анализират конкретните хиперболи на Яворов – например да помислят какъв ли ще да е този поглед на смъртта, след като самата дълбина на небосвода е негово отражение. По-сетне, в епохата на соцреализма, бързата и безпроблемна идентификация продължава – сега пък липсата на „жизнеутвърждаващ патос“ е предостатъчна.⁹ Но ако мисленето за смъртта като трансцендентално пространство, озарило със светлина подмолиите на тъмния живот, е все пак съвместимо с декаданса, то финалните стихове от Яворовата визия за смъртта не са. Те отиват твърде далече дори и за декадентските интуиции – и твърде дълбоко в радикализма на своя екзистенциален размисъл. Поне по мое мнение в българската литература от това време няма стихове от подобен тип. Тук смъртта е:

*Една мечта самотна,
проследила тревожно, от себе си пленена,
виденията свои далеч от век на век.
И наедно с диха ѝ, на всеки миг вълшебно
из хаосите никнат в плът сънищата нейни.
И всеки миг умира тъй също някой свят,
в плът неин сън облечен.*

⁹ Като пример можем да посочим казаното от Пенчо Данчев: „Да вземем например стихотворението „Смъртта“ – едно умозрително, неубедително разсъждение на иначе важна тема. Характеристиката, която дава поетът на смъртта – „душа на вековете, свръхмисъл вековечна“ – е погрешна и отблъскваща. Това е едно произволно утвърждаване и възвеличаване на смъртта – „майка велика“ – за сметка на живота.“ (Предговор към „Събрани съчинения“ на поета от 1959 г., т. I, с. 46.)